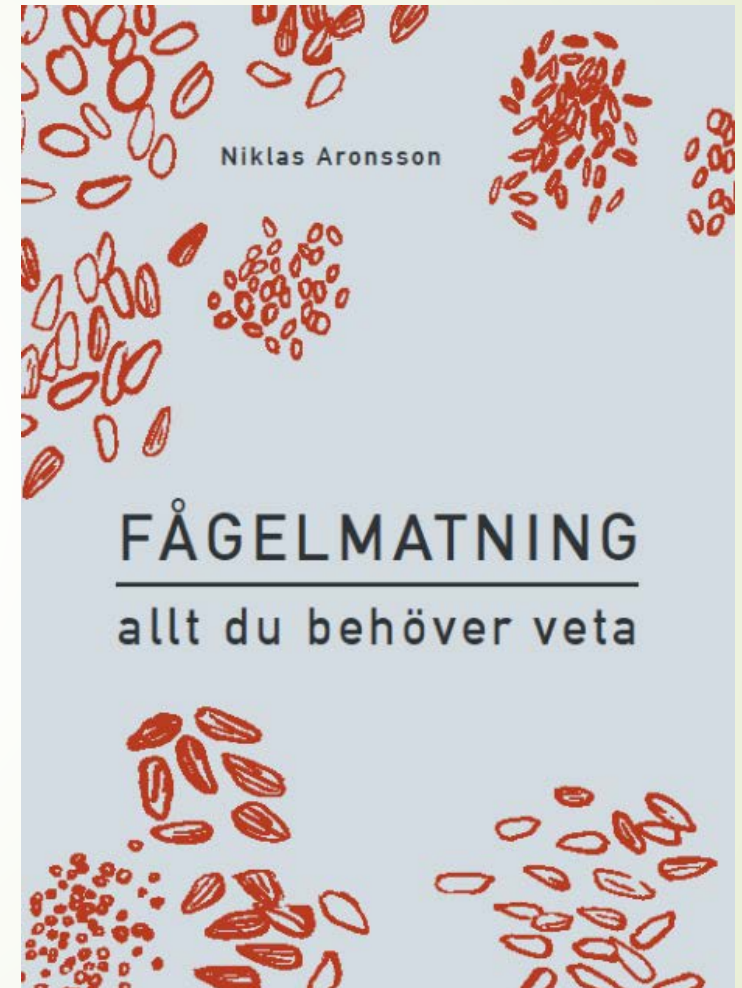

Ny bok om att mata fåglar i slutet av förra året!

Författare: Niklas Aronsson

Blåmesar

- Hur påverkas vi av fåglars närvaro i trädgården och av att mata dem? Forskningen visar att vi mår bättre på flera sätt.

Fågelmätning lugnar våra stressade hjärnor

- Närkontakt. Vi kommer fåglarna och naturen nära genom matning.
- Vi stannar upp och iakttar.
- Det ger en känsla av välbefinnande.
- Vi blir glada när det kommer fåglar.
- Matning skapar relationer. "Nu har domherrarna kommit." Liknar mänskliga relationer.
- Det väcker positiva känslor, vilket gör hjärnan trygg.

Biofilihypotesen

- Vi har en nedärvd kärlek till allt levande.
- Avsaknad av natur innebär mindre välbefinnande.

Edward O. Wilson
(1929 - 2021)

Ger oss en evolutionär förklaring

"Survival of the kindest" istället för "Survival of the fittest".

Hjärnan belönar oss med "warm glue" när vi är snälla mot varandra.

Fågelsång

- Fågelsång påverkar vår hjärnas återhämtning på ett positivt sätt.

Vad är fågelmätning?

En medveten handling där föda placeras ut för att vilda fåglar ska äta av det. Kräver planering, och investering i form av pengar eller tid, eller båda.

En helt vanlig fågelmatning

- Min matning i trädgården på Västkusten.
- Notera svarthättan på marken, en tillfällig besökare som kan komma från populationer som flyttar åt norr på hösten som en anpassning till fågelmatning.

Fågelmätning ser ut på många sätt – som här i Costa Rica där kolibrier får sockervatten

- Allt mer ifrågasatt på grund av att det försämrar pollinering av växter i regnskogen.
- Numera förbjudet i Costa Rica att mata fåglar.

Åtel vid Store Mosse

- Matning av örnar har räddat Sveriges population av havsörn. Räddningsprojektet startade för exakt 50 år sedan – 1972

Mata änderna

- Ett vanligt sätt att komma i kontakt med fåglar.
- Ifrågasatt på senare år.

MATA OSS GÄRNA MEN INTE MED BRÖD

Bröd innehåller inte den näringen vi behöver. När vi äter oss mätta på brödet så slutar vi leta annan mat som vi egentligen behöver, vilket gör att vi blir undernärda och kanske inte klarar vintern.

Om våra ungar äter för mycket bröd så kan det gå så illa att deras vingar blir missbildade, vilket gör att de inte kommer att kunna flyga när de blir stora (s.k. änglavingar).

Det här kan du ge istället för bröd:

- Korn
- Havre / havrekross
- Solrosfrön
- Vete / Vetekross
- Majs
- Ärtor
- Hackad sallad
- Fågelfröblandning

Från Djurens rätt

Kanadagås med änglavingar.

Vanligt med varningar för att mata med bröd

- Får man mata med bröd? Ja! Men inte möjligt eller så mycket att det inte äts upp direkt! Välj "danskt rågbröd" framför "barkis".
- "Angel Wings" orsakas av att vingens fjäderpennor växer för snabbt i förhållande till vingleden som då roteras av vikten.
- Trolig orsak är för mycket protein i maten under vingens tillväxtfas, alltså när gäss och änder är mycket unga (några veckor). Bröd innehåller mycket kolhydrater men inte så mycket protein. Alltså är kopplingen brödmätning och änglavingar svag.

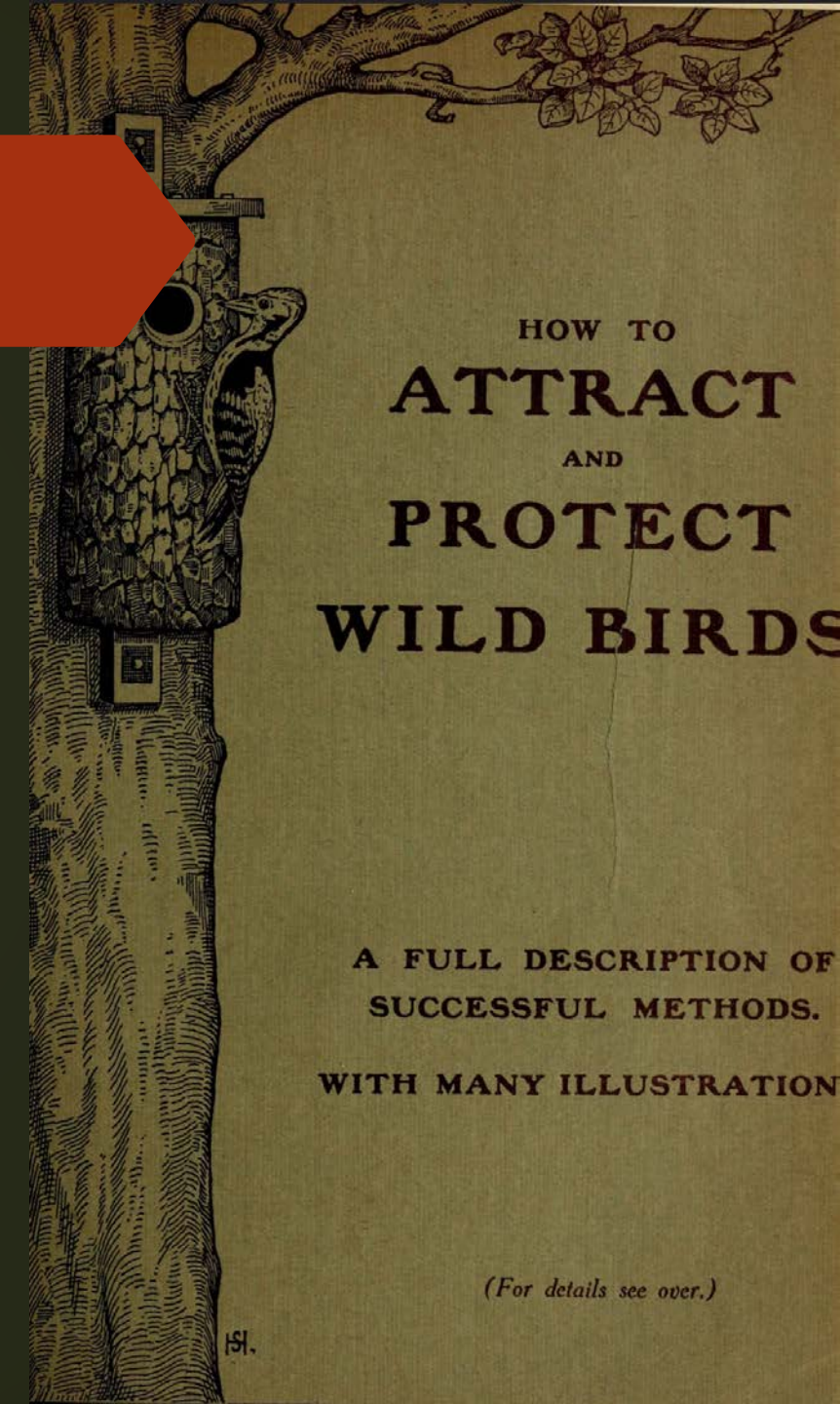
Hur länge har människan matat fåglar?

- Sällan beskrivet i källor. Har sannolikt förekommit i alla tider i alla kulturer.
- Vedaskrifter talar om fem offer för att förbättra sin karma – ett av dem är: "...att mata fåglar, hundar, insekter och annat ..."
- Sankt Serf, en munk på 500-talet, ska ha matat en rödhake på Orkneyöarna.
- Några få exempel ur bibeln talar om att mata korpar (Lukas och Matteus i Nya testamentet.)

Mer om fågelmatningens historia ...

- Nämnas i en engelsk tidning 1787 om ett par sparvar som matas av husfrun.
- Henry David Thoreau skriver i sitt största verk *Walden; or, Life in the Woods* om hur han matar gråmesar.
- Under 1800-talet beskrivs de första fågelmatarna.
- År 1908 kommer en tysk bok som bygger på baron Hans Freiherr von Berlepsch erfarenheter: *How to attract and protect Wild birds: A Full Description of Successful Methods*.
- Från andra världskriget ökar intresset snabbt i USA och sprider sig sedan till Storbritannien.
- Genombrott med solrosfrön i början av 1970-talet.

Jenny Nyström

- Många julkort under 1900-talets första decennier.
- Skapat bilden av fågelmatning för många svenskar.

Fågelmätning
inte så utbrett
som man kan
tro

- Norra Europa (Tyskland, Storbritannien, Danmark, Sverige, Finland)
- USA och Kanada
- Australien, Nya Zeeland och Sydafrika
- Centralamerika (framför allt på "lodger")

Fågelmatning – en folkrörelse

- I USA och Storbritannien: 40-75 procent av befolkningen matar någon gång per år.
- Federal US Fish and Wildlife Service kom 2011 fram till siffran 74 procent i USA.
- I Sverige har jag beräknat att cirka 400 000 hushåll matar fåglar någon gång under vintern, och att 150 000 gör det regelbundet. (Vi har runt två miljoner villahushåll).

Varför matar vi fåglar?

Tycks finns olika skäl beroende på var i världen vi befinner oss.

För fåglarnas bästa

- Från början det viktigaste argumentet och drivande faktor.
- Vanligare med den uppfattningen i länder med tydliga årstider. Av rätt naturliga skäl eftersom det är lättare att ömma för fåglar när det är kallt och snöigt ute.

För vårt bästa

- För att det är mysigt/roligt/trevligt att ha fåglar nära inpå oss. Ofta varit en viktig anledning i USA.
- För att vi faktiskt, kliniskt bevisat, mår bättre om vi har fåglar i vår omedelbara närhet. Vegetationstäcke och fågelnärvaro är positivt kopplat till mindre oro, stress och ångest.

Argumenten löper samman i biofili-teorin – hönan och ägget

- Vi matar för att vi ömmar för fåglarna, vilket gör att vi mår bättre, vilket gör att vi matar mer.
- Sagt i en mening: Det är tillfredsställande att mata fåglar.

Vad säger forskningen om fågelmatning – bra eller dåligt och för vem?

- Vi lägger ut tiotusentals ton varje år. Forskaren Gillian Robb har kommit fram till det som läggs ut i Storbritannien kan försörja 30 miljoner talgoxar, vilket är sex gånger mer än antalet talgoxar i landet.
- En annan studie fann att det genomsnittliga hushållet i Reading, England producerade 628 kilokalorier per dag åt fåglarna. Om det ser likadant ut i hela Storbritannien skulle det räcka för att försörja 71 miljoner fåglar. Som en jämförelse har vi 70-75 miljoner par häckande fåglar i Sverige.
- Så det finns fog att misstänka att det spelar roll!

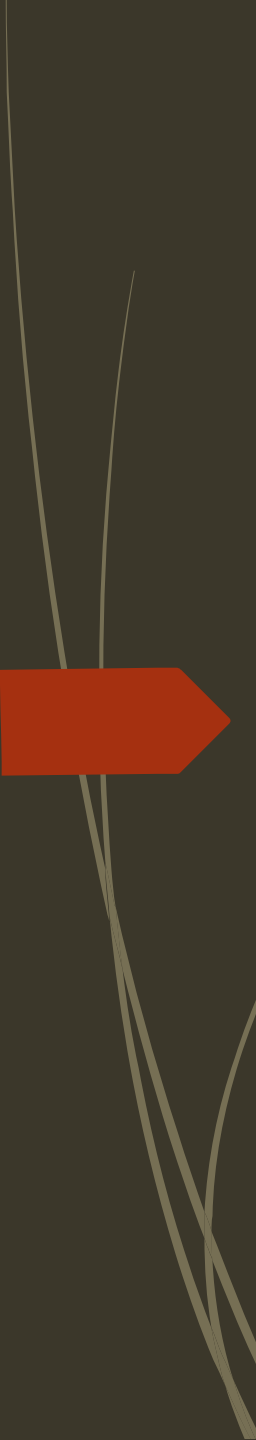
Kan fågelmatning vara dåligt?

- För mig kom det här med att fågelmatning kunde vara dåligt lite som en chock för knappt tio år sedan.
- Caroline Isaksson, Lunds universitet visade då att talgoxar i staden har en annan fettsyresammansättning jämfört med de på landsbygden. Och fåglar i staden lever kortare. Finns det ett samband här?
- Hon menar också att det är bättre med omättade fetter (solrosfrön) än med mättade fetter (kokosfett). Men skillnaden är liten och inte oomtvistad.

Mättat fett kontra omättat

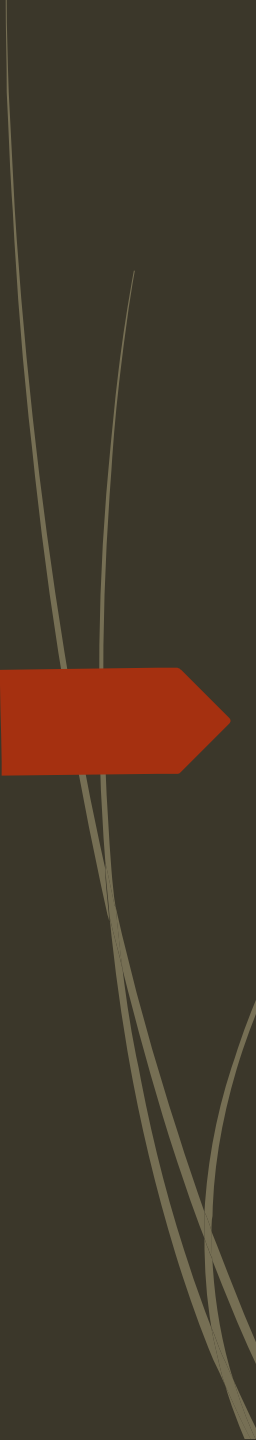
- Kokosfett innehåller **mättat** fett.
- Ger högre ämnesomsättning vilket kan ge oxidativa skador = negativt. Större problem när det är kallt.
- Solrosfrön innehåller **omättat** fett.
- Bättre när det är kallt.
- Man ska veta att forskningen hon gjorde skiljde mellan 3 grader plus och 20 grader plus.

Talgoxar i staden jämfört med talgoxar på landsbygden

- Talgoxar i städer är mindre och i allmänt sämre kondition.
- Olika genetiskt material mellan talgoxar i stad och på landet.
- Talgoxar i Malmö och Madrid är lika. Det är alltså stadslivet som påverkar.
- Talgoxar i staden är anpassade att klara högre nivåer av stress och buller.
- Beror skillnaderna också på vad de äter? Inte klarlagt.

Liknande resultat i England

- Kate Plummer, forskare från England, visade för några år sedan att blåmesar som fick utlagd mat la färre ägg än de som inte fick det. Dessutom överlevde färre ungar.
- Anledningen enligt henne var att blåmesar som annars inte hade överlevt nu klarade sig över vintern och deltog i häckningen. Dessa var i sämre kondition än de andra och bidrog till att dra ned resultaten.
- Tillskott av vitamin E kan hjälpa att höja fåglarnas kondition. Något som det finns mer av i naturlig föda.

Är det bra eller dåligt ...

- ... att blåmesar som annars skulle ha dukat under överlever, vilket i och för sig kan leda till sämre häckningsframgång för dem?

Men också många studier som visar på positiva effekter av matning

- Hans Källander och fågelmatning utanför Lund (1970-talet), som visade att fågelmaten gjorde nytta för överlevnaden under år med lite naturlig mat. Bokollon i detta fall.
- Jansson, Ekman, von Brömssen (1981) visade att vinteröverlevnad ökade hos talltitor och tofsmesar när de fick utlagd mat.
- Studie i Illinois i USA. Stor studie som visade att fåglar som hade tillgång till utlagd mat hade lägre stressnivåer än kontrollgruppen. Men sjukdomar, som poxvirus, var vanligare.
- Johan Nilsson i Lund har visat att talgoxhonor som fick mat kunde hålla en högre temperatur än de andra honorna. Bra för vinteröverlevnad. För de dominanta hannarna spelade det ingen roll.

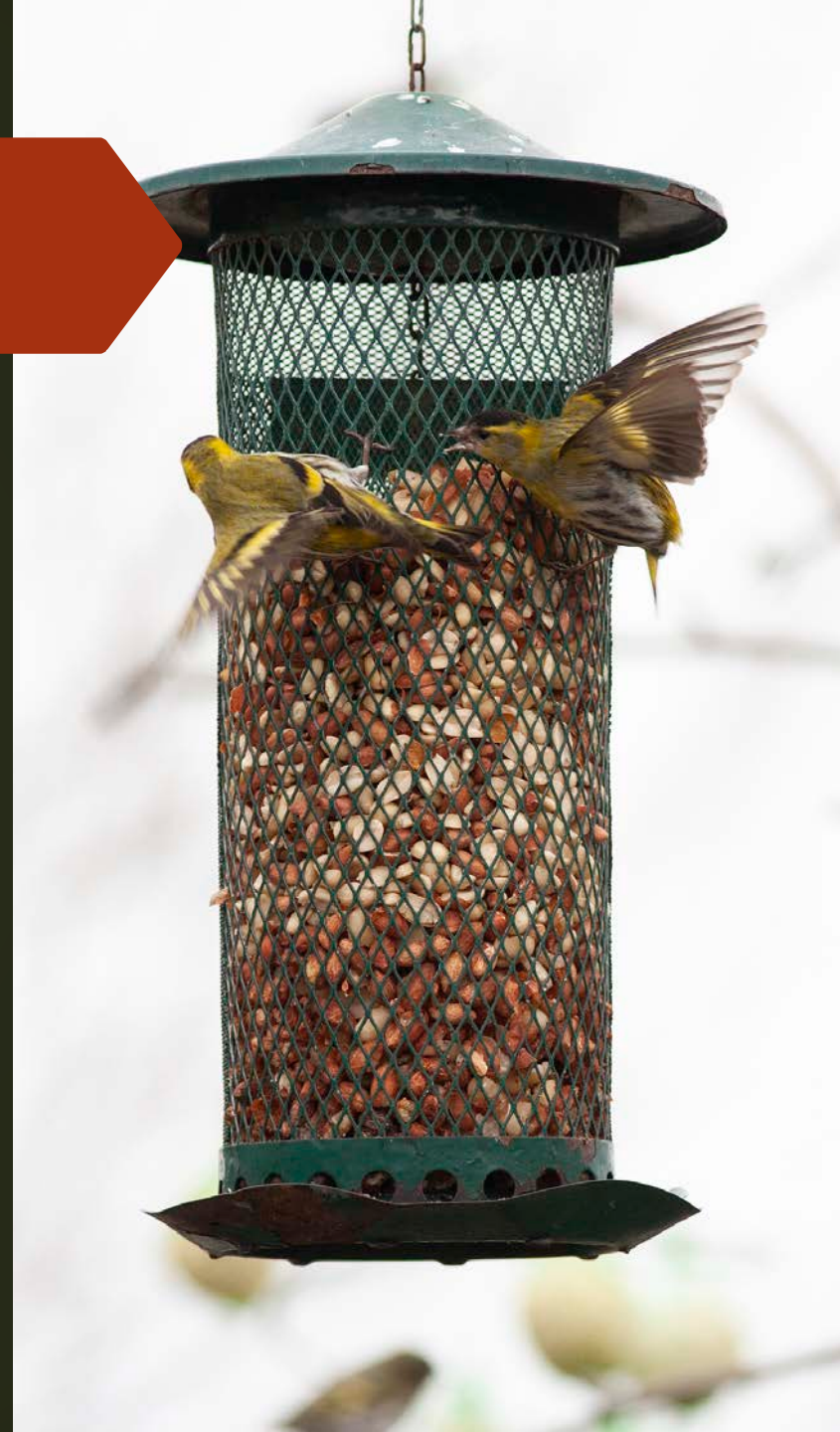

Slutsatser

- Resultaten beror till stor del på vad man studerar och hur man gör det. Vilken aspekt och om studiefåglarna finns i skogen, i staden eller i laboratoriet.
- Utanför laboratoriet finns många parametrar som kan påverka.
- Och hur ska man hantera alla de positiva effekter som matning har på oss människor i förhållande till hur den påverkar fåglarna?
- Till detta kommer sedan de villkor som maten har producerats på. Kommer solrosfröet från hårt besprutade åkrar? Mer om det senare...

Påverkan på systemnivå

- I Storbritannien är det numera fler arter som uppehåller sig vid fågelmatningar än för 40 år sedan.
- En anledning är att det idag finns många fler sorters mat och typer av fågelmatare, alltså i form av rör, talgbollshållare et cetera.
- Forskare menar att antalet frörör i trädgården har större betydelse för denna utveckling än till exempel klimatfaktorer eller att fåglar har urbaniserats som i fallet koltrast.
- Helt ny forskning visar att talgoxar på landsbygden under icke-häckningstid flyttar in till städernas fågelmatningar. Sedan blir de ofta kvar där när häckningen infaller. Detta fenomen kan förklara spridning av sjukdomar.

1. Talgoxe – 96 %

Förekomst

Allmän i hela landet. Minst vanlig i Skåne och Halland.

Äter

Solrosfrön, hamprfrön, jordnötter, ost-bitar, talg.

Beteende

Tidigt på plats, ofta den som undersöker ny fågelmat först. Föredrar att äta från fröer eller annan uppbädd position framför att äta på marken. Är inte sparsmakad utan låter sig väl smaka av det mesta som serveras.

2. Blåmes – 93 %

Förekomst

Allmän i hela landet. Minst vanlig i Jämtlands och Norrbottens län, medan den är nästan lika vanlig längs Norrlandskusten som i södra och mellersta delen av landet.

Äter

Lik talgoxen i födoval: solrosfrön, solroskärnor, hamprfrön, jordnötter, talg, äpplen (halverade på pinne).

Beteende

Kommer ofta i talgoxens kölvatten, med förkärlek för hängande matanordningar.

"Killing with kindness"

- Vi gynnar vanliga arter som talgoxe och blåmes.
- Det missgynnar arter som entita och svartvit flugsnappare som konkurrerar om samma resurs på våren – boplatser. Den enes bröd den andres död.

Svarthättans flyttning – ett exempel på hur fågelmätning påverkar

- Svarthättor på kontinenten som numera övervintrar på brittiska öarna.
- Fågelmätning är en viktig anledning.

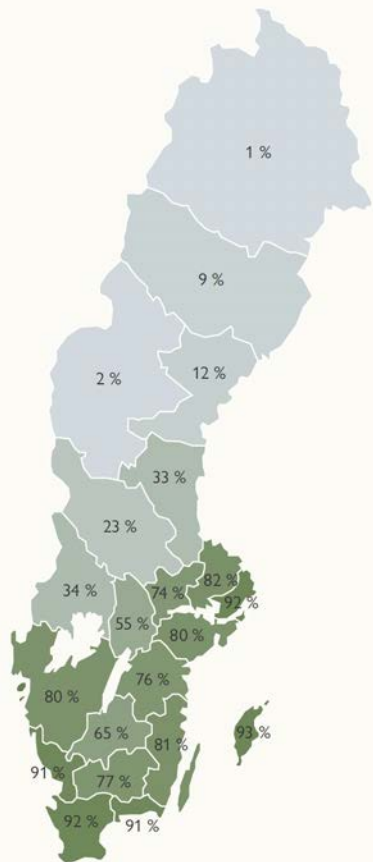

Koltrast och rödhake – svenska exempel där fågelmatning påverkat?

- Koltrast är numera en vanlig övervintrare i en stor del av landet.
- Från "skygg skogsfågel" på 1800-talet till urbaniserad övervintrare på 150 år.
- Rödhake finns numera på en majoritet av de fågelmatningar i södra Sverige som deltar i Vinterfåglar inpå Knuten

4. Koltrast – 68 %

Förekomst

Har ökat över tid vid fågelmatningar. Vanligast i de sydligaste länen samt på Gotland och i Stockholm. Förekomsten avtar snabbt i inlandet, från Värmland och norrut, men med något större förekomst längs Norrlandskusten.

Äter

Klarar som få andra arter att växla mellan frukt och frö. Solrosfrön, solroskärnor, äpplen, russin, hirs, jordnötter (gärna i bitar), mjölmask.

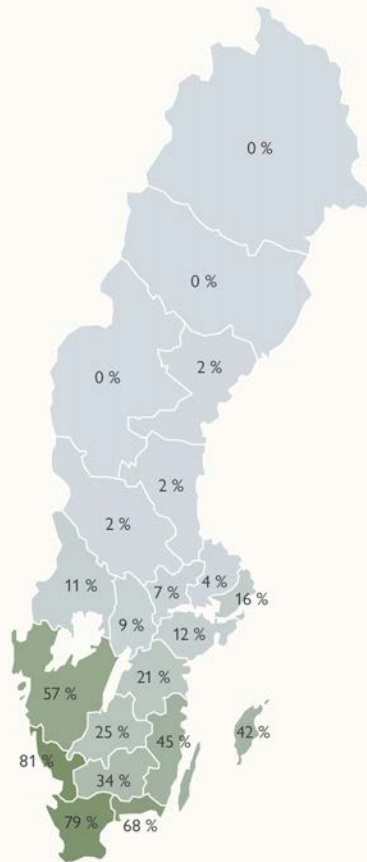
Beteende

Ofta den som, tillsammans med rödhaken, är allra tidigast på plats på morgonen. Äter helst på marken.

Koltrastarnas utbredning under Vinterfåglar in på Knuten

10. Rödhake – 32 %

Förekomst

Mycket vanlig i de tre sydligaste länen, avtar sedan snabbt med ökad breddgrad. Försvinner i Norrland så när som på viss förekomst i Västernorrland.

Äter

Jordnötsbitar, hackade solroskärnor, skalade hampfrön, talg och fett.

Beteende

Äter helst från marken, men kan också sitta högre upp och äta upphängt fett. Som revirhävande är den vanligen ensam. Ibland förekommer ytterligare en eller två i närheten med revirstrider dem emellan som följd.

Rödhakarnas utbredning under Vinterfåglar inpå Knuten

Försök att välja ekologiskt!

- Hur påverkas den biologiska mångfalden som du ger "dina" välgödda talgoxar?
- Besprutade monokulturer.
- Välj ekologiskt framställd mat, men ofta svårt.
- Bara några få säljer ekologisk fågelmat. T ex Slåttergubben, KoRo (påstår det på sin webb i alla fall).
- Kolla skalade solrosfrön avsedda för människor.

Hur kan man tänka?

- Ingen forskare på området har avfärdat fågelmatning, trots ibland resultat som visar på negativa effekter.
- Vi har försämrat fåglarnas möjligheter att födosöka på så många sätt genom att exploatera och förstöra deras livsmiljöer att fågelmatning är ett sätt att ge tillbaka.

Fågelmatningen – så gör du!

Maten

Fågelmatarna

Placeringen

Tänk energirikt

- Solrosfrön, skalade och/eller oskalade.
- Jordnötter avsedda för fågelmatning (orostade och osaltade)
- Hampfrön, nigerfrön, krossat vete, durra, hirs, vildfågelmix
- Talg, svål, ister
- Talgbollar
- Egna fettbomber
- Russin
- Äpplen
- Banan

Egna fettbomber

■ **Du behöver:**

- 200 gram kokosfett
- 100 gram margarin/smör
- Ett par nävar frön, nötter och russin
- Snöre

■ **Gör så här:**

- Smält fettet på svag värme. Blanda ner nötter, frön och russin.
- Lägg snören (dubbelt så det bildas en ögla) i formar. Tänk på att ta till snörets längd så det räcker för att hängas upp.
- Håll upp blandningen i formarna. Låt stelna och häng sedan ut.

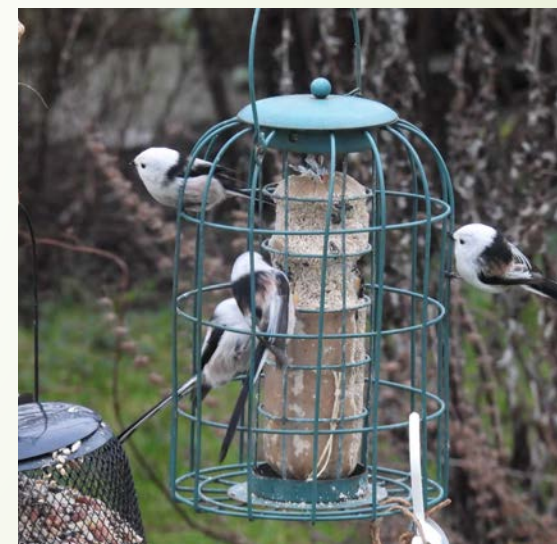
Fågelmatarena

- Hängande
- Sittpinnar
- Avsedda för olika typer av mat
- Undvik de vanliga "fågelborden" där fåglarna sitter i maten så att spillning och mat blandas.

Fler exempel ...

- Många vill ha färre skator och kajor vid matningen och har gjort olika former av "burar".
- Också skator och kajor kan behöva ett tillskott, men de kan snabbt göra hål i plånboken genom att snabbt länsa fågelmatningen.

Mata på marken ger oftast allra bäst utdelning, men det tycker gnagarna också

Placeringen

- I närheten av ett buskage/träd där fåglarna kan ta skydd.
- Använd ett träd eller särskilda stolpar för att hänga upp matarna.
- Du kan också sätta upp en regel och hänga matarna från den.
- Naturligtvis fungerar även mindre versioner. Finns sådana som man kan fästa på fönstret. Kan också fungera.
- Se upp för placeringar som låter en katt lurpassa.

Salt, inget man behöver oroa sig för.

Saffran, inte farligt i de koncentrationer som förekommer i saffransbröd.

Undvik avokado och choklad som är giftigt för fåglar.

Gnagare, mata från rör med skalade solrosfrön och jordnötter.

Du kan sluta när du vill.

Ingen fågel "luras" att stanna om man matar.

Riskorn sväller inte i fåglars magar.

Sommarmatning, mata på sommaren om du vill.

Myter och vanliga frågor

Från Sveriges Natur 5/22

Ur Sveriges natur

Så här kan du mata

- Mata bara på vintern.
- Näringsrika och bra komplement är fallfrukt, äppelskrutt, osaltade nötter, bröd (hellre fullkornslimpa än formfranska), kokt ris (till duvor) och kokt pasta (uppskattas av fiskmåsar och kråkfåglar).
- En trädgård kan göras om till fågelrestaurang med en mångfald av växter, insektshotell och fågelholkar.
- Plocka och spara rönnbär så att de kan portioneras ut under vintern.
- Fleromättat fett (som solrosfrön) är nyttigare än mättat fett (som ister och kokosfett).
- Växla mellan olika sorters solrosfrön för att minska risken för höga halter av kadmium.
- Minska klimatavtrycket genom att handla mat som inte transporterats långa sträckor.

Mina kommentarer

Punkt 1: Beror helt på vad man matar med. Behöver inte alls vara dåligt. Även om det finns gott om mat i naturen. Men ärligt talat klarar sig fåglarna bra även på vintern.

Punkt 2: Till stora delar korrekt även om fiskmåsar är ovanlig vintertid, och att pasta och ris inte kan anses "näringsrika".

Punkt 3: Bra!

Punkt 4: Visst, men dessa kommer att saknas för de sidensvansar och rödvingetrastar som drar genom landet under hösten. Men vill du skämma bort koltrasten så.

Punkt 5: Obetydliga skillnader som man kan bortse från. Ingen talgoxe äter 100 procent kokosfett.

Punkt 6: Svårtytt och oklart samband. Även här är det så att ingen fågel äter 100 procent solrosfrö.

Punkt 7: Bra, men det är väldigt svårt att veta något om hur maten har transporterats.

Katter och fönster – ekologiska fällor

- Både katter och fåglar dödar uppskattningsvis cirka 16 miljoner fåglar, vardera, årligen i Sverige.
- Den årliga dödligheten bland fåglar i landet uppgår till 200-250 miljoner per år, men av dessa dör många utanför landets gränser.
- Svårt att begränsa katter. Bjällra fungerar dåligt. Håll katten inomhus under häckningstid.
- Sätt täta markeringar på utsatta fönster

Tips på vad man kan göra för att undvika krokar

Detta fungerar

- Undvik att tvätta fönster.
- Flytta fågelmatningen längre bort från fönster.
- Placera täta markeringar på utsidan av fönstret. Utseendet på dessa spelar ingen roll.

Detta fungerar, men kräver lite mer

- Byt till särskilt glas med inbyggda markeringar.
- Undvik träd nära huset.

Detta kan fungera

- UV-pennor och andra lösningar med UV. Detta område är dock ännu dåligt utvärderat.

Detta fungerar dåligt, eller inte alls

- Tända lampor (reflektioner i glaset försvinner som regel inte).
- Dra för gardiner eller persienner (reflektioner i glaset försvinner inte).
- Enstaka rovfågelsilhuetter (för liten yta av glaset täcks, om man inte sätter upp många).

Tack för mig!

Vill du veta mer så kan du köpa min bok för 150:- +
porto. Mejla mig på niklas.aronsson@birdlife.se.

